
A Szuhakállói bányavíz betörés

60. évfordulójára

1952-2012

Hat évtized telt el azóta, hogy egy szomorú és tragikus bányaszerencsétlenség következtében a kis borsodi bányászfalu – Szuhakálló – neve a hazai és a világsajtó híreinek középpontjába került. 1952. december 16-án a szuhakállói „Winter bányában” történt vízbetörés két bányász és egy bányamentő halálát és tizenhét ember – közöttük két bányászlány – hét és fél napos föld alatti rabságát, kálváriáját okozta. Megmentésükre, kiszabadításukra összefogott a bányásztársadalom, megmozdult az egész ország. A föld alatt és a felszínen egy héten át folytatott gigászi küzdelem, – amely végül sikerrel zárult – szép és maradandó példája a bányász szolidaritásnak. Történetük kitörölhetetlen része a bányászat ezeréves történelmének, emléküket tisztelettel őrzi az utókor, a bányász hagyomány.

A 60. évforduló alkalmából a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezete és az Országos Bányász Kulturális és Hagyományőrző Szövetség a korabeli események felidézésével és közreadásával kíván emlékezni és emlékeztetni a szuhakállói bányász hősökre.

*„S ha az, ki elment közülünk,
Eszedbe jut megint,
Köszönts reá „Jó szerencsét”
Bányász szokás szerint,
Bányász szokás szerint...”*

(selmeci bányász dal)

A vízbetörés története

(Forrás: Barcikai História-s-2001)

1952 karácsonya előtt szomorú hír járta be az országot: december 16-án reggel bányaszerencsétlenség történt Szuhakállóban.

A Szuhakálló I-es akna (Winter-bánya) VI-os ereszkéjébe betört a víz. Az éjszakai műszak vége felé, nem sokkal öt óra után az elővájáson dolgozók rályukasztottak egy öregműveletre, ami tele volt vízzel. A víz elárasztotta a mélyebben fekvő vágatokat, és elvágta a frontfejtésen dolgozók menekülésének útját. Huszonnyolc bányász közül kilencnek sikerült kijutnia a veszélyeztetett munkahelyről, két bányász az erős sodrású vízben lelte halálát, tizenheten, köztük két fiatal leány nem tudott kimenekülni. Ők a bányában maradtak, egy olyan helyen húzták meg magukat, ahová nem ért el a víz.

A hat nap a külvilágtól elzárva

A tizenhét bányász megmentéséért hat napon át kemény küzdelem folyt lent, a bánya mélyén, és fent, a bányatelepen és környékén. Lent, 44 méterre a föld felszínétől, a külvilágtól elzárva tizenhét bányász küzdött, hol bizakodóan a kiszabadulásban, hol lemondva róla, reményvesztetten. Fent a külszínen viszont emberek sokasága: bányászok és katonák, párt-, állami és szakszervezeti vezetők bányaműszaki és haditechnikai eszközökkel folytatták a küzdelmet.

Miután a bánya mélyén rekedt bányászok meggyőződtek arról, hogy az erősen áramló vízdugón keresztül lehetetlen kijutniuk, azon kezdtek gondolkodni, hogyan és mit csináljanak, amivel a legjobban hozzá tudnak járulni a kiszabadulásukhoz. *Vrabik Lajos* frontaknász, egyben a műszak párttitkára arra kérte társait, hogy maradjanak együtt, és őrizzék meg nyugalmukat. Elmondta, hogy a rendelkezésre álló levegővel nagyon kell takarékoskodni, s ezért kerüljenek minden olyan tevékenységet, amihez levegő kell,

vagyis keveset mozogjanak és beszéljenek, s lámpát is csak egyet égessenek. Ezután megpróbálták telefonon kapcsolatot teremteni a külszíniekkel. Ez kb. 11 óra körül sikerült. Elmondták, hogy ki és hol tartózkodik. Fentről pedig a telefon kezelésével megbízott *Poráczi János* főaknász helyettestől megtudták, hogy nagy erővel megkezdődött a mentési munka. Poráczi kérte őket, hogy ne adják fel a reményt, mert mindent megtesznek a megmentésükért. Ettől kezdve állandósult a telefonkapcsolat, ami igen fontos volt számukra. Ennek révén értesültek a mentés menetéről, sőt hozzátartozóikkal is beszélhettek. A lassan múló idő egyhangúságát a telefonbeszélgetések tették némileg változatosabbá. Az egy égő karbidlámpa pislákoló fénye pedig a biztonságérzetüket erősítette. De bizonyos nyugtalanság és félelem lett úrrá rajtuk, amikor szerda délben ez az egy lámpa is kialudt. Most már semmit sem láttak odalenn, egymást is csak a hangjukról ismerték fel. Volt, aki a sötétségben utolsó reményét is elveszítette. Az idős *Golbert* bácsi bele feküdt egy csillébe, és így várta a halált.

Felcsillan egy reménysugár

A teljes sötétség csütörtök reggelig tartott. E 8 órakor észlelték, hogy egy 15 cm átmérőjű csövet eresztettek le fentről, s ezen friss levegő és egy kis fény is érkezett hozzájuk. Ettől új erőre kaptak, pedig már harmadik napja semmiféle étel nem került a szájukba. És újból bizakodtak a megmenekülésben. Sajnos nem sokáig tartott az örömük: a cső leszakadt, s mélyen a földbe fúródott. Fentről sikertelenül próbálkoztak a kiemelésével, ezért lent, az egyre gyengülő bányászok kísérelték meg a cső kiemelését. Nehezen ment a munka. Egy-egy bányásznak egy-két csákányvágásnál nem futotta többre az erejéből. Jó két órába telt, amíg 60-80 cm-re sikerült felemelni, majd pedig a belekerült földtől megtisztítani a csövet. Megint nagy volt az öröm, hisz ismét áramlott a friss levegő, majd hamarosan étel is küldtek fentről: először csokoládét, majd kekszet, vékony szeletke vajjas kenyeret, és lámpát, amelynek égőjét kenyérbélbe csomagolva eresztették le a csövön, hogy össze ne törjön.

Az első adagot tizenhét felé osztották, hogy mindenkinek jusson egy falatka. Majd rendre elfogyasztották a többi ételment is.

S mint ha csak néhányuk gondolatát is kitalálták volna, itókát, egy kis konyakot is küldtek.

Ettől kezdve már rendszeresen jött fentről a táplálék: az étlap teával és levessel is bővült. Később meleg ruhát is küldtek mindenkinek. És telefonon a jó híreket kapták a mentésről meg a víz apadásáról.

Az utolsó órák a víz fogságában

Vasárnap reggel értesültek arról, hogy Dorogról és Tatabányáról bányamentők érkeztek, akik az akkor már derékig leapadt vízben, de a vágatokban megrekedt széndioxidos levegő miatt bányamentő-készülékkel elindultak hozzájuk. (Sajnos, *Hám Kálmán* dorogi bányamentő eközben életét veszítette, megfulladt a gázos levegőben.) A bányamentőkkel való találkozást így írja le Vrabik Lajos a visszaemlékezésében: “Nem ismertük egymást előzőleg, de két testvér hosszú távollét után nem köszönti olyan szeretettel és boldogságban egymást, mint ahogyan mi fogadtuk őket, és ők örültek nekünk.” Arról is ír a frontaknász, hogy nótázni kezdtek a találkozás örömeire, és megünnepelték *Sztálin* születésnapját (december 21-e volt ekkor).

Aznap éjszaka még két bányamentő érkezett hozzájuk: az egyikben *dr. Szoboszlai Ferenc* bányaorvost ismerték fel, a másikban pedig *Svidró Józsefet*. Az orvos megvizsgálta mind a tizenhetüket, akik bár legyengültek, de kiállták a hatnapi kemény próbát. Hétfő reggel, miután befejeződött a vágatok kiszellőztetése, engedélyezték a kijövetelt. A tizenhét bányászt négy bányamentő kísérte, akiknél oxigénpalackos mentőfelszerelés volt és tartalék palack, amit a gázosabb helyen megnyitottak, s az így megtisztult vágatokban jöttek kifelé. Elöl a két bátor leány haladt, s utánuk a többiek. Utolsónak, mintegy lezárva a menetet, ballagott *Boros János*. A menet húsz perc alatt ért a felszínre, ahol a várakozók sokasága örömujjongással fogadta és köszöntötte a tizenhét megmenekült bányászt. Ezután a felolvasóba mentek, ahol tizenhét ágy és kiadós reggeli, meg a családtagokkal való megható és örömteli találkozás percei várták őket. Szerencsére az előkészített ágyakra nem volt szükség, az orvosi vizsgálat egészségesnek talált mindenkit, s ezért a reggeli elfogyasztása után gépkocsival hazaszállították a megmentett bányászokat.

Küzdelem a külszínen

Ezek után időzzünk mi is fent, ismerjük meg, hogy mi történt a külszínen a lent rekedt bányászok megmentéséért. Ehhez Poráczi János főaknász helyettes 1983-ban készített visszaemlékezése nyújt segítséget. Ő a hat nap alatt szinte végig a telefontól teljesített szolgálatot, rajta keresztül történt a külszíniek kapcsolattartása a bányában lévőkkel.

Poráczi leírásából megtudhatjuk: egy akna mélyítését és három lyuk fúrását kezdték el, hogy ezen keresztül lássák el a legszükségesebb dolgokkal a lentieket. E munkálatokat a Szeles-akna területén végezték, ahová az eszközöket a térdig érő sár miatt harckocsikkal szállították. Az első fúróluk egy széntelegen ért célba, a másikba beletört a fúrófej, s csak a harmadik fúrás volt sikeres, ami egy vágatba ért, amitől kb. kétszáz méterre tartózkodtak a lent lévők. De ezzel is baj történt. Amint azt az előző részben olvashattuk, leesett és mélyen a földbe fúródott, amit a legyengült bányászoknak csak nagy erőfeszítéssel sikerült kiemelniük. Ezután vált lehetővé az élelem, ruha stb. eljuttatása a lent tartózkodó bányászokhoz.

A mentés fontos része volt a víz leszivattyúzása a beszerelt hat, egyenként 1000 l/perc teljesítményű szivattyúval. A szivattyúk és tartozékaik, de minden más, a mentéshez szükséges eszköz beszállítása kézi erővel történt. A szállítást, szerelést és más munkákat nagy igyekezettel, egy emberként végezték a mentésben részt vevők: a műszakiak, de az odavezényelt katonák is.

Gumicsónakkal is megpróbálták átjutni a vízen, de ez nem sikerült, mert a bányamentő-készülék légszákjai nem bírták a nagy víznyomást. Amikor a szivattyúzás eredményeképpen a víz apadni kezdett, megindult a légáramlás, ami a víz felett megülepedett szén-dioxid gázt felkavarta. Emiatt a szellőztetőventillátort sem lehetett üzemeltetni. Csak hosszan tartó, 12-13 órás munkával, az egyes vágatok rövidre zárásával, fokozatosan lehetett kiszellőztetni a vágatokat. Ezt a munkát a helyszínen érkező bányamentők végezték. Az utolsó, mintegy tízméteres szakaszon csak bányamentő-készülékkel lehetett áthaladni. Vasárnap éjjel ezen is sikerült átjutniuk a bányamentőknek, akiknek segítségével hétfőn, a reggeli órákban kijöhetett a tizenhét megmentett bányász.

S míg Szuhakállóban lent és fent megfeszített munka folyt, szerte az országban feszült figyelem kísérte a mentést, s aggódomba várták az újabb és újabb híreket a bennrekedt bányászok sorsáról. A megmentés hírére fellelegzett az egész ország.

Telefonált-e Rákosi?

Az esemény tizedik évfordulóján, 1964 decemberében találkozóra gyűltek össze a vízbetörést átélő bányászok. Itt mondta el Vrabik Lajos frontaknász, hogy 1952. december 17-én, szerda este 9 óra körül telefonon beszélt *Rákosi Mátyással*, aki nyugtatta és biztatta őket, hogy ne csüggedjenek, mert mindent megtesznek a kimentésükért. A későbbi, nagyon részletes visszaemlékezésében nem említi ezt Vrabik Lajos, de nem ír róla Poráczi János sem, akin keresztül a telefonbeszélgetések zajlottak. (Azt mondják, hogy a postán keresztül is lehetett telefonálni.)

Nem tudjuk, mert nincs róla hiteles információ, hogy valóban beszélt-e telefonon Rákosi Vrabikkal, vagy sem. Lehetséges, hogy Vrabik ezt társainak megnyugtatóra mondta csak. Akár így volt, akár úgy, tény, hogy Rákosi Mátyás nagy figyelemmel kísérte a mentést. Erről a helyszínen tartózkodó *Péter Gábor* ÁVH-főnök naponta jelentést tett neki. Valószínű az is, hogy Rákosi tudta nélkül sem az államvédelmisek, sem a honvédelmi erők a felvonultatott eszközeikkel nem vehettek volna részt a mentésben.

A sikeres mentés után, amikor a tizenhét bányászt két hétre pihenni vitték Galyatetőre, Rákosi Mátyás meglátogatta őket, és elidőzött a társaságukban.

Az AVH szerepéről

Az ÁVH több magas és alacsonyabb rangú tisztje a mentés idején végig a helyszínen tartózkodott. Feladatuk valószínűleg az volt, hogy - az akkori időkre jellemzően - a hibák mögött megtalálják az ellenség kezét, vagyis kiderítsék: nem szabotázs okozta-e a bányaszerencsétlenséget, s ügyeljenek arra, hogy ilyesmi a mentés során ne forduljon elő.

A mentésben kulcsszerepet játszó személyek eltérően ítélik meg az AVH tevékenységét. *Havrán István* szerint, aki a bányá- és energiaügyi miniszter első helyetteseként irányította a mentést, az ávosok inkább akadályozták, mintsem segítették a munkát. Péter Gábor, az AVH nagy hatalmú vezetője a mérnökökkel és más műszaki vezetőkkel szemben bizalmatlan volt, megfélemlítette őket, s ezért azok nem mertek bátran és határozottan kezdeményezni. (*Ladányi András: Bányász a történelemben* című, 1984-ben megjelent könyvéből.)

Poráczi János, aki szintén végig kapcsolatban volt az ávosokkal, pozitívabban ítéli meg szerepüket. Ugyan ő is tapasztalta a műszaki vezetőkkel szemben a bizalmatlanságot és türelmetlenséget, amit - szerinte - az váltott ki, hogy a kimentés időpontjára a műszakiak által tett ígéretek nem teljesültek, meg az, hogy a nagy igyekezetben előfordultak olyan dolgok, amelyek

okát az ávosok szabotázsban látták (a fúrófej eltörése, a kompresszor leállítása). Amikor kiderült, hogy nem lehet szó szabotázsról, a hatóság vezetője a gyanúsítottaktól elnézést kért. Poráczki szerint az ávosok “az adott körülmények között helyesen jártak el, azt tették, amit tenniük kellett”.

Már említettük, hogy nem mindenki bízott a megmenekülésben. A többség azonban végig megőrizte nyugalmát és reményét. *Boros János*, az akkor fiatal, 24 éves vājár még bátorította is a csüggedőket. Optimizmusáról tanúskodik a következő eset: A fúrólukon leengedtek egy három centi vastagságú gumicsövet is. Ezt észrevéve mondta *Boné Kálmán* társának és barátjának, hogy vājjanak le a csőből egy darabot, mert jó lesz az otthon, a pincében a hordókból azzal fogják a bort szívni.

Máskor meg az érte aggódó-síró feleségének a telefonba dalolva válaszolta: “Jaj, de nagyon szomjasak vagyunk, / Talán, talán bele is halunk.” Persze *Boros János*, legtöbb társához hasonlóan, nem a halált, inkább a megmenekülést várta.

Emlékezés a nehéz napokra

(Bányamunkás 1998 jan.)

A vízbetörés 45. évfordulóján, 1997. december 16-án a szuhakállói óvodában az emlékezetes esemény még életben lévő túlélői: Kónya Istvánné született Kresák Magda, özv. Juhász Lászlóné született Szűcs Zsuzsanna, Bakos János, Boné Kálmán, Boros János, Lakatos Lajos és a mentés egyik résztvevője, Poráczki János ünnepséget tartott. Miután megemlékeztek az esemény óta elhunyt társaikról, nevezetesen Andó Józsefről, Bánóczi Lászlóról, id. Bakos Jánosról, Barnóczki Lászlóról, Balogh Bertalanról, Golbert Józsefről, Dombi Józsefről, Horváth Józsefről, Szaniszló Ferencről, Vrabik

Lajosról és Leskó Andrásról, valamint a vízbetörés két áldozatáról, Benedek Istvánról és Görcsös Józsefről, továbbá a mentés közben elhalálozott dorogi bányamentőről, felidéztek a föld alatt töltött hat napot. A következőkben ezekből adunk közre részleteket:

Juhász Lászlóné palaválogató: Azt a napot nem lehet elfelejteni. Az egyik lánnyal éjszaka kiküldtek a felszínre a műhelybe, hogy valamilyen vasakat hozzunk le. Öt órakor mentünk újra le a bányába, de akkor szóltak: “Lyányaim, azonnal meneküljete, mert vízbetörés van.” Mi elmentünk riasztani az embereket, azok ki is tudtak menni. Mire mi tizenheten leértünk a siklón, már nagy volt a víz. Nem mertünk továbbmenni, mert a víz állandóan emelkedett, és a csilléket is sodorta.

Azt mondta az öreg Golbert bácsi, aki akkor már harminc évet ledolgozott a bányában, hogy: Gyerekek, mind a tizenheten feküdjete le, hogy egyben tudják összeszedni a holttesteket, mert itt már nem sokáig lesz élet. Egyre kevesebb volt az oxigén, alig kaptunk levegőt. Mi, lányok lefeküdtünk... Ekkor megcsikordult felettünk a főte. Mindenkinek elállt a lélegzete. Ekkor fúrtak a vágatba, de ott beletört a fúrószár. A másik lyukat tőlünk húsz méterre fúrták. Abban bízunk ekkor, hogy majd csak kiszabadítanak valahogy.

Boros János vājár: A műszak vége felé, ötkor áramtalanították az egész bányát. Betört a víz. Mi ezt még akkor nem tudtuk. A cimborámmal mi a front közepén voltunk és máglyát robbantottunk.

Mivel nem volt áram, nem ment a ventilátor, ezért nagy volt a füst. Az egyik lány hozta a hírt, hogy betört a víz, és mindenki meneküljön. Nekimentünk a víznek, de akkor a vízdugó már volt vagy 5-6 méteres. Csúnya fekete víz hömpölygött. Azon gondolkodtunk, hogy hol lehetne kimenni, de nem lehetett sehol. Feltörtük az egyik trafóházat, mert ott meleg volt. Volt, aki jajgatott, volt, aki félt. Akkor jutott az eszünkbe, hogy van telefon. A telefon körül telepedtünk le. Addig ott maradtunk, míg a tőlünk 200 méterre lévő légvágaton el nem kezdtek fújni. Akkor már nem égtek a lámpák, és úgy mentünk oda tapogatózva, de ismertük a vágatokat.

Két önkéntes „bányamentő”

A vízbetörés hírére megmozdult az ország. Az odavezényelt bányamentőkön, katonákon, műszaki vezetőkön és fizikai dolgozó szakembereken kívül sokan akartak segíteni a bányászok mentésében.

Értesülve a tragédiáról, a miskolci nehézipari egyetem két, akkor harmadéves bányagépész-mérnök hallgatója, Nagy László, valamint barátja és évfolyamtársa, Sípos István is elhatározta, hogy elmegy Szuhakállóba „bányamenteni”. Mivel éppen vizsgaidőszak volt, az egyetemre nem kellett mindennap bejárniuk. Az üzemben Csendes nevű külszíni művezetőnél jelentkeztek, akit egy korábbi üzemplátogatás során ismertek meg. Az üzemben uralkodó feszült hangulatú, zűrzavaros helyzetben a művezető nem örült a megjelenésüknek. Azt gondolta, hogy hátramoszdítóként csak baja lesz velük. A fiatal emberek azonban nem tárgítottak. Szilárdan hittek abban, hogy nélkülük nem lehet sikeres a mentés. A művezető nem tudott mit tenni, lassan-lassan beletörődött a jelenlétükbe és megbízta őket a telefon kezelésével, amelyen a műhely a mentéshez szükséges anyagok előkészítésével kapcsolatos megrendeléseket kapta. A két fiú szorgalmasan vette és továbbította az üzeneteket, sőt maguk is részt vettek az anyagok, szerszámok összekészítésében. Fáradhatatlanul végezték a rájuk bízott munkát, éjt nappallá téve, önkéntes küldetésük fontosságának tudatában szorgoskodtak, s csak egy-két órányi szunyókálásra húzódtak be olykor az anyagraktárba.

December 22-én reggel ők is ott voltak a megmenekült bányászokat ujjongva ünneplő tömegben. Örültek, hogy munkájukkal hozzájárultak a mentés sikeréhez.

Nagy László 1953-ban végzett Miskolcon a Nehézipari Műszaki Egyetemen, és bányagépész-mérnökként az Ózdvidéki Szénbányák Vállalathoz került. Itt a megfelelő tanfolyam elvégzése után bányamentő bizonyítványt kapott, s már ennek, valamint a Szuhakállóban szerzett tapasztalatok birtokában vezette a mentést az ötvenes évek közepén a somsályi bányában, amikor ott történt vízbetörés. 1981-től 1991-ig, nyugdíjba vonulásáig Kazincbarcikán a központi szénosztályozó igazgatója volt.

Sípos István szintén 1953-ban végzett. Ő a mádi ásványbánya őrlőüzemének gépészeti vezetője volt. Sajnos, fiatalon, negyvenhat éves korában elhunyt.

Emberek tudtak maradni az embertelen körülmények között

(Bányamunkás 1998.jan.)

Szuhakállón az óvodába kedves kis ünnepségre invitálták a Bányamunkás Szerkesztőségét 1997. december 16-án. Az óvoda pinceklubjában nyugdíjas bányászok gyűltek össze, hogy megünnepeljék a szuhakállói 1952. december 16-i vízbetörés túlélőit.

Az ünnepségen részt vett **Tinyó Ottó**, Szuhakálló polgármestere, **Buku Imre**, a Bánya- és Energiaipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége Nyugdíjas Tagozatának az elnöke és **Kelemen Béla**, a Borsodi Bányászok Nyugdíjas Szakszervezeti Tagozatának az elnöke, valamint **Takács Tibor**, a Lyukóbányai Bányász Szakszervezeti Bizottság elnöke.

Üveges Ferenc, a nyugdíjas bányász alapszervezet elnöke köszöntötte azokat a jelenlévőket, akik túléltek az 1952-es vízbetörést: **Kónya Istvánnét (Krecsák Magdolnát)**, özv. **Juhász Lászlónét (Szücs Zsuzsannát)**, **Bakos Jánost**, **Bóni Kálmánt**, **Lakatos Lajost**, **Boros Jánost** és **Poráczi Jánost**, aki akkor aktívan részt vett a mentésben. Megemlékeztek az azóta meghaltakról: **Vrabik Lajosról**, **id. Babos Jánosról**, **Barnóczki Lászlóról**, **Golbent Józsefről**, **Szaniszló Ferencről**, **Leskő Andrásról**, **Dombi Józsefről**, **Bánóczi Lászlóról**, **Ondó Józsefről**, **Horváth Józsefről** és **Balogh Bertalanról**. Külön szóltak a vízbetöréskor a bányában meghalt két vájárról **Görcsös Józsefről** és **Benedek Istvánról**, valamint **Hám Kálmán** dorogi bányamentőről, aki a mentés közben vesztette életét.

1952. december 16-án Szuhakálló Winter bányában olyan esemény történt, ami az itt élő embereket mélyen megrázta - mondotta Üveges Ferenc. - 45 évvel ezelőtt azon a borongós, hideg, nyirkos hajnalon futótűzként terjedt a hír a faluban: „a Winter-bányát elöntötte a víz, sok bányász bent maradt.”

A reggeli órákban még tisztázatlan volt, hány bányász maradt bent, élnek-e vagy holtak? Azon a szomorú reggelen tizenkilenc család hiába várta haza éjszakai műszakból szeretteit, nem érkeztek meg. A hír hallatán a bányásztársak arcáról az aggodalom és a tenni akarás jelei voltak leolvashatók, mindenki segíteni akart.

A szerencsétlenség mellett szerencse volt, hogy a déli órákra sikerült tisztázni a bent rekedtek létszámát, tisztázódott, hogy tizenhét fő él. A 45 évvel ezelőtti alacsony műszaki, technikai feltételek mellett óriási eredmény volt, hogy kapcsolatot lehetett teremteni a bent maradottakkal. Ez a tény megnyugtatóan hatott a hozzátartozókra. A veszély azonban nem múlt el, mert a külvilágtól elzárt területen nem lehetett tudni meddig lesz elég az oxigén, mikor telítődik a levegő a felszabadult mérgező gázzal.

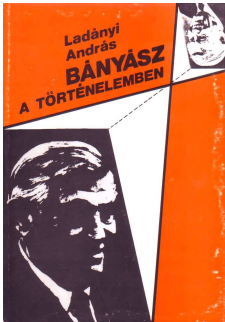
A bent rekedtek mentésére azonnal megmozdult az egész bányásztársadalom, az ország egész területéről segítő kezeket nyújtottak. Óriási erőfeszítéseket és sajnos emberi életet is követelt a mentés.

A bányásztársadalom összefogása nem volt hiábavaló, 1952. december 22-én a bányában rekedt tizenhét bányász megmentése sikerrel járt.

Mi, a bányászszakszervezet tagjai a mai napon azért jöttünk össze, hogy találkozzunk azokkal, akik még a tizenhét főből hatan jelenleg is élnek. Önök bányász tisztességből jelesre vizsgáztak azokban a nehéz, embert próbáló napokban. Emberek tudtak maradni az embertelen körülmények között.

A következő összeállításban megpróbálom a szemtanúk szemén keresztül bemutatni az eseményeket és a bányászok helytállását. Havrán Istvánnal 1983-ban beszélgettem erről - ez megjelent *Bányász a történelemben* című könyvemben - aki akkor a Bánya- és Energiaügyi Minisztériumban a miniszter első helyettese volt és a mentést személyesen irányította. Idézek még Vrabik Lajos frontmester és Poránczki István leírt visszaemlékezéseiből, valamint Szűcs Zsuzsanna és Boros János mondja el megrázó élményeit, de szót kap még Tinyó Ottó polgármester is.

Részlet Ladányi András *Bányász a történelemben* című könyvéből -Budapest, 1984.

Borsodban a felszabadulás előtt sok kis magánbánya működött. A területek nem voltak tökéletesen feltérképezve. Szuhakállón 1952. december 16-án egy csapat rályukasztott az öregműveletre, ami tele volt vízzel. A víz betört a bányába. A csapaton dolgozó két ember azonnal meghalt. A víz elsodorta őket. A bányában a lejtősaknával szemben volt felfelé egy meredek dőlésű siklóvágat. Ennek tetején dolgoztak a frontfejtésben. A lejtősakna és a sikló közötti rész megtelt vízzel. Tizenhét ember - köztük két nő - elől elzárta a menekülés lehetőségét. A föld alatt rekedtek. Amikor az öregműveletből lezúdult a víz, egy bizonyos idő után megállt a vágatban az emelkedés.

Azonnal leutaztam. Velem jött a szén- bányászati főosztály vezetője, a helyettese, a műszaki osztály vezetője, stb. Az egész ország területéről mozgósítottuk a bányamentőket, a jó szakembereket. Az államvédelmi szervek is bekapcsolódtak. Sok helyről kaptunk segítséget. A mentést a minisztérium részéről én irányítottam, a műszaki szakemberek bevonásával.

Egy kis ideig még működött a munkahelyen levő telefon, így kapcsolatban voltunk a bent rekedtekkel. A frontmester megmondta, hogy hányan és kik vannak lent. Azt is pontosan megjelölte, hogy merre van a munkahely. Szerencsénk volt. A mérnökség nem sokkal a vízbetörés előtt felmérte a bányát és térképen rögzítette. Így tudtuk, hogy hol tartózkodnak. A külszínen kijelöltük ezt a helyet. Félő volt, hogy ha gyorsan nem tudunk közelükbe jutni, akkor elfogy az oxigén és megfulladnak, s élelmiszerre is szükségük van.

Több oldalról indult meg a mentés. Nem voltak túlságosan mélyen, talán 50-60 méterre. Kossuth-díjas vájárok aknát hajtottak. Aknamélyítés közben olyan kemény kőzetbe jutottak, hogy alig tudtak lefelé haladni. Másik helyen is próbáltunk aknát hajtani, ott is elakadtunk. Abba kellett hagyni.

Mélyfúrással a külszínről fúrólukakat fúrtunk. Közben a lent rekedtekkel megszűnt a telefonösszeköttetés. Elromlott a telefon. Az egyik fúrás belyukasztott abba a szállítóvágatba, amelyik végében tartózkodtak. Az országos fúróvállalat dolgozói- Krausz Sándor és dr. Kassai Ferenc irányításával - próbálták a fúrólukakat lecsövezni.

Ezen keresztül akartunk levegőt juttatni és gumicsövön pedig teát és erőlevest, benne nyugtatókat és gyógyszereket.

A gond ott volt, hogy ezen az egy fúrólukon keresztül kellett velük a kapcsolatot tartani, levegőt lejuttatni és élelmiszert is. Telefont sajnos nem tudtunk leengedni. A gyors munka miatt és a nem megfelelő ellenőrzés következtében az egyik fúrócsövet nem jól csavarták össze. A menet nem fogott. Leesett a fúrócső. Ráesett a sínre. Könyökszerűen összehorpadt. Megszűnt a kapcsolat, sem levegőt, sem élelmiszert nem tudtunk leadni. Lent a frontmester a szerszámai között talált egy vasfűrészelt. A fúrócsövet láncsal kikötötte a főtegerendához és a törésen felül elfűrészelt így ismét kapcsolatot tudtunk teremteni.

Az emberektől távol akartuk tartani a széndioxidot, ezért kompresszonnal nyomattuk le a levegőt. Amikor valami oknál fogva megállt a kompresszor, a beszédükön éreztük, hogy szinte kapkodják a levegőt. December volt. Havas eső esett. Villamos zárlat keletkezett. Széldeszkat raktunk le, a hegyoldalban. Egy fiatal villanyszerelő áram alatt javította ki a hibát. Készen álltunk arra, ha

áramútás éri, elütjük a kezét. Az áramot nem lehetett kikapcsolni, mert leállt volna a kompresszor és az emberek lent meg fulladtak volna.

A vizet több irányból szivattyúztuk ki, s ahogy fogyott a víz, mindig úgy vittük lejjebb a szivattyúkat.

Ott volt az államvédelmi hatóság, az ÁVH. Inkább akadályozták a munkánkat, mint segítettek. Lehet, hogy a jó szándék vezette őket, az emberekért való aggodás. Péter Gábor volt ott, a vezetőjük. Naponta többször találkoztunk. Ő a pártközpontba, én pedig Czottnér elvtársnak jelentettem a napi helyzetet. Velem szemben Péter Gábor korrektül viselkedett. A mérnökökkel, műszakiakkal szemben azonban bizalmatlan volt. Megfélemlítette őket. Ez nem segítette elő a mentést, mert nem mertek ezután határozottan, bátran kezdeményezni. Péter Gábornak az volt a véleménye, hogy a mérnökök nem tesznek meg mindent a mentés érdekében. Nem így volt. Egyszerűen nem tehettek többet. Megfenyegették a műszakiakat, amennyiben letartóztatják őket. azt az embert, aki fúrócsövet beejtette, azonnal elvitték. A sikeres mentés után azt gondoltuk, kiengedik, de nem így történt. Csak később, Czottnér elvtárs intézkedésére szabadult ki.

Az államvédelmi hatóság bűvárt is hozatott. Az bement a vízbe azzal a céllal, hogy egy gumicsövet átvisz a víz alatt és ott, ahol már nincs víz, felakasztja. Ezen keresztül pedig levegőt nyomatunk be. Amikor leszívatták a vizet, kitűnt, hogy a bűvár nem ment át, hanem egy ácsolat főgerendájára akasztotta a cső végét.

Az akkori szivattyúk szívó magassága nyolc méter volt. Amikor elérték a ezt a szintet, mindig lejjebb kellett vinni a szivattyút és a nyomócsövet megtoldani. Az egyik csőnek nem szabvány szerinti pereme volt, így az összeillesztésnél a lyukak nem egyeztek. Emiatt időkésés történt. Ezért is a műszakiakat tették felelőssé.

Egyik alkalommal a bányamentőket behajtották a vízbe, hogy a mentőkészülékkel menjenek át a vízen. A bányamentő készülékben van egy gumisák, ami a tüdő nyomásának függvényében mozog. A tüdővel párhuzamosan hol összehúzódik, hol kitér a kifújásnál. Amint ez víznyomást kap, megfullad benne a bányamentő, mert a tüdő nyomása nem tudja kiegyenlíteni a vízoszlop nyomását. Visszajöttek a mentők. Nem tudtak a vízben maradni, mert ez lehetetlen volt. Erre az volt a vád, hogy gyávák a bányamentők.

A víz a szivattyúzástól egyre apadt. Ekkor derült ki, hogy a vágatban csillék állnak. Nem volt még levegő, de már át lehetett látni. A csillék között a dorogi bányamentők elindultak felfelé a siklón az emberekhez. Amikor a sikló közepére értek, az egyik bányamentő észrevette, hogy nagyon fogy az oxigénje. Jelezte társainak.

Az egyik társával visszafordult. Abban a pillanatban elfogyott az oxigén, s kitepte szájából a csutorát. A tömény széndioxidban megfulladt. Így egy bányamentő áldozata is lett a vízbetörésnek. Nagyon megrendítette ez a dorogi bányamentőket. Visszafordultak. Nem tudták az embereket elérni.

A vizet teljesen leszívattuk. Újabb bányamentő bevetést határoztunk el. Felváltva dolgoztak a tatabányai, a dorogi, a borsodi és a nógrádi bányamentők. A hosszú siklóban ötven méterenként osztóvágatok voltak. A bányamentőknek ki kellett nyitniuk az osztó vágatokban a légajtókat és kiszellőztetni, hogy ne legyen széndioxid. Szakaszonként jutottunk előre. Nyolc ilyen osztóvágat volt. A kinti szellőztető ventilátor motorja az állandó üzemeltetés miatt bemelegedett. Nem találtunk olyan méretű és típusú motort, amivel ezt pótolni tudtuk volna. Ezért a ventilátorház falát kilyukasztottuk és egy cső szellőztetőt beépítettünk. Ezzel fúvattuk rá a levegőt. Így hűtöttük.

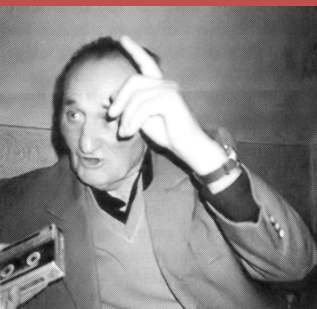
Feljutottunk a sikló tetejére. Már csak a szállító vágat volt, ami a frontfejtést kötötte össze a siklótetővel, ahol az emberek tartózkodtak. Itt megállt a tudományunk Talán az idegesség és a kimerültség miatt. Egy hét telt el, mire idáig jutottunk. A bányamentők elérték az embereket, de közben egy hosszú széndioxiddal szennyezett vágat volt, amin nem lehetett az embereket lehozni és nem tudták kiszellőztetni sem.

Kiadtam az utasítást Solymos Andrásnak, a tatabányai bányamentők parancsnokának, hogy ő a teljes jogú felelős azért, hogy előttünk senki nem mehet, csak ha erre ő engedélyt ad. Én is csak úgy mehetek, ha ezt ő engedélyezi. Utánam jöhetnek akik a közvetlen irányító munkában részt vettek.

Korábban Ormosbánya üzemorvosa Szoboszlai felvett egy mentőkészüléket és a bányamentőkkel bement az emberekhez. Ott is maradt addig, amíg ki nem hozták őket. Vitt magával nyugtató injekciókat. Nagyszerű cselekedet volt ez tőle, pedig nem volt a készülék kezelésére kioktatva. Aki még soha nem járt készülékben, előfordul, hogy a nehezebb légzés és az izgalom miatt esetleg megijed és kitépi szájából a csutorát. Akkor ott fullad meg, mert a széndioxid kiszorítja a levegőből az oxigént.

Ekkor bíztam meg Solymos Andrászt a mentés utolsó szakaszának a végrehajtásával. A bányamentőkkel és a műszakiakkal megtanácskoztuk és úgy döntöttünk, hogy a bányamentők visznek be készüléket és egyenként ezzel hozzák ki az embereket. Minden emberre rátettek egy készüléket, két mentő két oldalról fogta őket és úgy kísérték végig ezen a 100 méteres szakaszon. Az emberek legyengülve, de saját lábukon jöttek ki. Mind a tizenhetet megmentettük. Egy hétig folyt a küzdelem értük.

„Tartsanak ki elvtársak!”

Apja is bányász volt **Boros János**nak, aki 1925-ben született. Tizenhat évesen került - 1941. december 4-én - a Winter bányába. Először egy évig uraságiba volt, majd az apjához került kézi kamrafejtésbe. Mivel az apja - elmondása szerint - nem volt túl hajtós, ezért jobb csapatot keresett magának. A vājár vizsgát 1949-ben tette le.

– Gyerekkoromban - emlékszik Boros János - a nagybátyám is itt dolgozott a Winter bányában és ha túlóráztak, mindig én vittem nekik ennivalót. Kijöttek az akna szájába, átvették az ennivalót, majd

mentek vissza. Nagyon tetszett az, ahogy jöttek kifelé az aknán és a sötétből az a sok fényes lámpa világított. Sokat mesélt a bányáról apám is. Mivel mesterséget nem tanultam, ezért mentem a bányába. Szerettem dolgozni, ezért jól ment a sorom.

– **Mi történt 1952. december 16-án?**

- December 15-én volt a fizetési nap. Én is a kocsmában voltam, még este 9- kor is ittuk a fröccsöt. Éjszakások voltunk. A jó barátok mondták: „Ne menjél dolgozni. Majd csak lesz valahogy.”
- Muszáj menni, mert beírják a hiányzást és nem kapok hűségpénzt - mondtam. Végül mégis beszálltunk és végeztük a munkánkat. A műszak vége felé fél ötkor áramtalanították az egész bányát. Betört a víz. Mi ezt még akkor nem tudtuk. A cimborámmal mi a frontközepén voltunk és a máglyát robbantottuk. Mivel nem volt áram, így nem ment a ventilátor, ezért nagy volt a füst.
- Az egyik lányt leküldték a telefonhoz, hogy kérdezze meg, hogy mi van. Amikor visszajött mondta, hogy a hatos eresztékbe betört a víz és mindenki meneküljön. Akkor mindenkinek saját szerszáma - fejsze, fűrész, csákány - volt, azt elvittük a szerszámos ládába. Ezzel is telt az idő. Aki ügyesebb volt az kijött, mert vagy huszonketten dolgoztunk a fronton és tizenheten maradtunk bent. Ismertük a bányát és a VI-os eresztékét is. A cimborámmal, Bamóczki Lacival nyugodtan ballagtunk kifelé és beszélgettünk. „De jó, hogy betört ez a víz, mert így nem kell karácsonykor dolgoznunk.” Amikor leértünk a vízhez és a karbidlámpa fénye visszatükröződött a vízen, akkor jöttünk rá, hogy itt komolyabb baj van. Nekimentünk a víznek, de már akkor a vízdugó volt úgy 5-6 méteres. Csúnya fekete víz hömpölygött. Visszatértünk a víz szélére,

addigra értek oda a többiek. Mondtam a frontaknásznak, hogy nem lehet kimenni, mert a víz teljesen elzárta a vágatot, ő még bement a vízbe, mert neki sugárzós lámpája volt és elkezdett kiabálni: „Gyertek mert még ki lehet menni!” Még egyszer nekimentünk a víznek, de bizony nem lehetett átmenni. Elindultunk visszafelé. Azon gondolkodtunk, hogy hol tudnánk kimenni, de nem lehetett sehol. Vizesek voltunk.

- Feltörtük az egyik trafóházat, mert ott meleg volt. Volt aki jajgatott, volt aki félt. Akkor jutott eszünkbe, hogy van telefon. Én az egyik munkatársammal felmentünk és kiabáltunk a kagylóba, de nem válaszoltak. Ekkor Vrabik Lajos a frontaknásznak és egy másik munkatárs felment a távolabbi helyen a végállomásnál lévő telefonhoz. Ott sikerült beszélniük a külszínnel. Először nem hittük el, ezért mind odamentünk, de ekkor már Balogh Berci sorra mondta be a neveket, akik bennmaradtunk. A telefon körül telepedtünk le. Addig ott maradtunk, míg a tőlünk 200 méterre lévő légvágaton el nem kezdtek fűrni. Akkor már nem égtek a lámpák és úgy mentünk oda tapogatózva, de ismertük a vágatokat.
- Egyik reggel szóltak, hogy a fűró lelukadt és menjünk nézzük meg. Visszamentünk. Akkor már húzták vissza a fűrószárat, amivel fűrtak. Hallottuk a hangjukat. Kiabáltunk kifelé: Elvtársak, nyomjatok oxigént, mert elfogyott a levegőnk! Ezután kaptunk levegőt. Szóltak, hogy menjünk távolabb a lyuktól, mert azt bélelni fogják. Egyszer csak beszaladt a cső. Ketten ottmaradtunk, mert az aknász ment a többiekért, akik a régi helyen voltak. Tapogattuk a csövet, de az mélyen belement az agyagba. Elmentünk a frontra, ahol dolgoztunk, hoztunk onnan szerszámot és racsnit, azzal felemeltük a csövet. Azon keresztül adtak be telefonkagylót, amit dróttal leengedtek, azon kívül cső elem-lámpákat, ennivalót, csokoládét, stb. (Egyszer Rákosi telefonált le a bányába a frontaknással beszélt. Azt mondta: Tartsanak ki az elvtársak, mert mindent megteszünk a megmentésükért.)
- **Arra volnék kíváncsi, milyen volt lent a hangulat?**
- Csendesek voltunk. Nem voltak hóbörgések. Sokat számított a telefonösszeköttetés. Állandóan mondták nekünk, hogy most kik érkeztek és mit csinálnak fent.
- **Milyen érzés volt újra kint lenni a külszínen?**
- Sorfal közt jöttünk ki. Senkit sem engedtek a közelünkbe. Amikor beértünk a felolvasóba, ott tizenhét ágy volt elkészítve, hogyha netán valaki rosszul lesz. Senkinek nem volt rá szüksége. Az orvos mindenkit megvizsgált. Megvendégelték egy kis konyakkal, kakaós kávéval. Ezután gépkocsival szállították haza mindenkit. Én párszáz méterre laktam a bányától és gyalog akartam hazamenni, de nem engedtek és engem is kocsival vittek haza. Karácsonyig otthon voltunk.
- Ezután Dorogra mentünk a bányában meghalt bányamentő temetésére. Ezt követően két hétig voltunk üdülni Galyatetőn.
- **Nem gondolt arra, hogy többet nem megy bányába?**
- Nem. Továbbra is a bányában dolgoztam. A fronttal elértük azt a részt, ahol csővel lefűrtak a bányába. Ott dolgoztunk. Én 1978-ban mentem el nyugdíjba - 53 éves koromban - a bányától és a föld alatt 36 év és 60 napot dolgoztam. Akkor 1978-ban 6850 forint nyugdíjat kaptam, ami mára már felment 49500 forintra.
- **Sokat beszélgettek a vízbetörésről és az azt követő napokról?**
- Nem. Elfelejtődött. Egyszer voltunk Izsófalván megnézni azt a filmet, amit a vízbetörésről készítettek. A film egyáltalán nem tükrözte a föld alatt történeteket. A Nehézipari Minisztériumba is elvittek bennünket a kiszabadításunk után.
- Tizenketten kaptunk 1500 forint jutalmat. A többi meg csak 500 forintot kapott, azért, mert gyűléseken hozzászóltak és azt nem jó szemmel nézték. Felírták a káderlapjára. Tettünk olyan javaslatot, hogy adjuk össze az összes pénzt és azt osszuk egyenlően szét. A frontaknásznak

háromezer forintot kapott. Sokan nem akarták azt, hogy egyenlően osszuk szét, ezért maradt mindenkinek az, amit kapott.

Részletek Vrabik Lajos frontaknász visszaemlékezéseiből

Első feladatomnak mindjárt azt tartottam, hogy megszervezzem 17 társunk lenti életét:

Felhívtam a figyelmüket, hogy takarékoskodni kell mindennel és elmondottam, hogy milyen kincs a mi életünk és hogyan harcolnak értünk és megmondtam, hogy csak úgy tudunk kitartani, ha bátrak és fegyelmezettek leszünk. Első gondolatom mindjárt az volt, hogy lent mi is áll rendelkezésünkre.

Először levegőnk annyi van, amennyit a víz beszorított, elégnek kell lenni ennek, tehát a feladatunk az, ne beszéljünk, ne használjuk feleslegesen, üljünk nyugodtan. Lámpafénnyel szintén csínján kell bánnunk, mert az égés levegőt is fogyaszt és ki is merülhet, ezért csak egyet égessünk. Úgy, hogy csak az én lámpám égett. Bizony ez volt minden értékünk ott lent a bányá mélyében. Élelemről, étkezésről nem is gondolkodtunk. Ami a legfontosabb a levegő, ebből azonban minden órával kevesebb és kevesebb állt rendelkezésünkre. A levegőben érezhető volt, hogy gázosabb lett, pedig ez volt a legszükségesebb számunkra.

A változatosságokat a telefonon mindig az új hír hozta. Kedd, szerda nappala és éjjele szinte egybeolvadt, csak mindennap még rosszabb helyzetet hozott, kevesebb levegőt, kevesebb erőt. Fúrások jöttek fönről, lehetett hallani, azonban a pánik megvolt. Különösen szerdán délben, amikor már másfél napja voltunk lent a bányában és kialudt az utolsó lámpánknak a fénye, mert nem volt elég levegő, ami az égést táplálja. Egy-két lent lévő már arra is gondolt, hogy már nem menekülünk, befeküdt a csillébe, hogyha meghalunk, akkor még meg sem kell mozdítani, hanem csilléstől együtt ki lehet tolni a bányából, ez volt az öreg Golbert bácsi. Fönről ugyan továbbra is kedvező híreket kaptunk, hogy a víz emelkedése megállt és mondták, hogy 1-2 cm-t már apadt, de a sötétség az volt a legrosszabb, mert már semmit sem láttunk.

A csütörtöki nap az már más volt, az már nemcsak híreket hozott a fenti világból, hanem egy 15 cm-es átmérőjű fúrólyukon keresztül friss levegőt is. Lámpát küldtek az elvtársak, mert már előzőleg 16 órája, hogy kialudt nálunk az utolsó fény, sötétben valahogy még sivárabbnak hatott minden lent a föld mélyén. A fúrócső lejutatása után már levegőnk és lámpánk is volt. Egyik légvágatot a bent lévő széldezkából szög nélkül a deszkákat egymásra illesztve gátat emeltünk, mert a rossz levegő jött felénk és az ájulás már nem egy-két elvtársnál előadódott. A legjobb érzés azonban hozzánk a keskeny kis fúrólyukon ért, ami a fenti világból jött. Legelsőnek a fúrólyukat, ahol lejött én fedeztem fel sötétben másodmagammal, ami nem ment könnyen, mert a pihenőhelyünktől kb. 200 m-re volt és sok légajtó és vágat volt, még oda fölértünk, teljesen sötétben.

Amikor a fúrólyukhoz értünk, kinéztem a csövön, csak annyit lehetett látni, mintha egy cigaretta szipkából néz ki az ember egy picinyke kék eget. A fúrólyuk faláról a homok jött befelé, szemünkkel nem láttunk, de megmondhatom, hogy szomjas ember nem ihatja mohóbban a vizet, mint ahogy mi szívtuk be a friss levegőt. Ekkor mindjárt sötétbe visszamentem, hogy hívom mind a 15 elvtársat föl a fúrólyukhoz. Több mint két óra hosszát tartott tizenhetünknek oda fölmenni, mert sötét volt, lámpánk még nem volt, illetve az összeszerelése miatt nem tudtuk meggyújtani csak később. Fölérve a 17 fej egyszerre akarta szívni a csövön a jó levegőt a fenti világból, amely nagyon jó volt mindannyiunk számára. Ott ülve a fúrólyuk mellett két óra múlva váratlan csapás ért bennünket. A fúrócsőn nem jött több levegő, a bélésű lezúdult, az ürege mélyen a földbe fúródott és újra el volt zárva a kapcsolat közöttünk a felső világ között.

Nehéz munka volt, de megvolt az eredmény. Újra jött hozzánk a jó levegő a fenti világból. Amikor kiemeltük, amennyire erőnk engedte, mindjárt siettem a telefonhoz, hogy a fentiekkel közöljem a jó hírt, hogy megbirkóztunk a leszakadt béléscsővel. De fentről is jó hírt közöltek velünk mindjárt.

Hamarosan ételmet küldenek, először kis csomagokban csokoládét kaptunk, aztán ki doboz kekszet, vékony szeles vajos kenyeret és még lámpát is küldtek hozzánk az elvtársak szétszedve darabjaira, s egy lámpának fényénél össze is szereltük őket, a lámpába való villanykörtét a kenyér belébe takarták az elvtársak, hogy a 44 m-es csatornán keresztül össze ne törjön. A leküldött élelemért a béléscsőbe ameddig csak tudtuk benyúltunk és olyan erővel húztuk már azokat, hogy az tőlünk visszahúzni semmilyen körülmények között nem tudták volna.

Telefont is kértünk fentről az elvtársaktól. A másikon, amin keresztül legelőször kaptunk hírt már életveszélyes volt a beszélgetés, mert azt a részt akkor már elöntötte a gáz és egy-két szónál nemigen tudtunk többet beszélni, pedig számunkra a fenti világgal való kapcsolat még talán az életnél is többet jelentett, abból merítettünk új erőt, hogy miként folynak a mentési munkálatok, hogyan vannak odahaza családjaink, szüleink, mit csinálnak gyermekeink. Még azon az éjjel meleg ruha is érkezett számunkra.

Bizony ez is mint minden, ami fentről jött, nagyon szükséges volt. Hat nap után, hétfőn reggel valójában új időszakot hozott ránk, ez volt a kiszabadulásunk napja. Reggel 9 órakor felhívtam telefonon a kint lévő felelős elvtársakat, megkérdeztem befejeződtek-e a gáztalanítások, indulhatunk-e kifelé, engedélyezzék számunkra a kimenetelt. A kinti elvtársak közölték, hogy indulhatunk. Ekkor telefonon keresztül a pártnak és dolgozó népnek megköszöntem tizenhét bányásztársam nevében azt a segítséget, amelyet a magyar nép nyújtott. Ez volt az utolsó beszélgetés letről a bányából.

A „hős” bányászlány

Juhász Lászlónéval, leánykori nevén **Szűcs Zsuzsannával** beszélgetek az ünnepség végén a bányában eltöltött éveiről és arról a bizonyos hat és fél napról. Juhászné öt éve nyugdíjas és 20.900,- Ft nyugdíjat kap. Beszélgetésünk alatt néha elhomályosodik a szeme és elbicsaklik a hangja.

- Aggteleken születtem - mondja Juhász Lászlóné - szegény családban és tizen voltunk testvérek. Mivel sokan voltunk, ezért ketten a nővéremmel eldöntöttük, hogy elmegyünk a bányához dolgozni 1949-ben. Akkor voltam 18 éves. Azért a bányához mentünk, hogy pénzt tudjunk keresni, ruhát tudjunk venni magunknak és a kis testvéreinknek. A szuhakállói bányához mentünk, ahol engem és a nővéremet is felvettek. Először a rakodón tologattuk a csillét.

- **Vissza tud arra emlékezni, amikor először ment a bányába?**
- Nagyon tisztán emlékszem arra ma is. Nem volt az rossz érzés. Elvittek a különböző munkahelyekre. Az egyik magaslaton - bizonyára siklón - voltam gépkezelő. Később gumiszalag kezelő lettem.
- **Hogy viszonyultak magukhoz, fiatal 18 éves lányokhoz, a bányászok?**
- Megértették egymást. Olyan is volt, hogy egymásba szerettek. Nekem is volt ilyen esetem. A felolvasó teremben néztük egymást az egyik bányással. Amikor kijöttünk, hazafele is egy buszon utaztunk. A munkahelyen is találkoztunk, mert ő csillés volt én meg gumiszalag-kezelő. Végül nem lett belőle semmi.

- **Mennyit kerestek a bányában?**

- Nem sokat, mert hiába vittük haza a pénzt, azt mind odaadtuk az édesanyámnak, az meg elköltötte a sok kistestvérré. Magunknak semmiféle ruhaneműt nem vettünk, mert nagy volt a család. Szegény világ volt, de még így is jobban kerestünk a bányában, mintha otthon dolgoztunk volna.

- **Hogyan került csapatra?**

- Megkérdezték, hogy nem mennék-e a frontra gumiszalag kezelőnek. Ez a legmagasabb részen volt. Mindent megcsinálok - még többet is- csak fizessék meg - mondtam, mert a gépkezelő többet kapott.

- **Vissza tud emlékezni arra a napra, amikor a vízbetörés volt?**

- Azt a napot nem lehet elfelejteni.
- Akkor már több éve azon a brigádon dolgoztam. A másik lánnyal éjszaka kiküldtek a felszínre a műhelybe, hogy valamilyen vasakat hozzunk le. Öt órakor mentünk újra le a bányába, de akkor szóltak: "Jányaim, azonnal meneküljtek, de előbb menjetek a vágatokba szólni az embereknek, hogy meneküljenek, mert vízbetörés van."
- Mi elmentünk riasztani az embereket azok ki is tudtak menni. Vrabik Lajos bácsi a frontmester szólt, hogy addig jányaim ne menjetek ki, míg meg nem néztem, hogy ki küldtetek-e mindenkit. Mire leértünk a siklón tizenheten, már nagy volt a víz. Mindannyian belementünk, de amikor már a szánkig ért a víz, nem mertünk továbbmenni, mert állandóan emelkedett a víz és a csilléket is sodorta. A másik oldalról kötelet hajtottak át és úgy húzták ki a nővéremet. Ő a víz másik szélén maradt, én meg bent. Tépte a haját, mert azt hitte, hogy én a vízbe fúltam, mivel hogy nem mentünk utána. Az idősebbek azt mondták, ne menjünk a vízbe, mert mindnyájan ott veszünk. Menjünk vissza a víz szélére és ha majd leszivattyúzzák a vizet, akkor majd ki tudunk menni. Én, mint buta lány, lehúztam a gumicsizmát, mert befolyt a víz - eldobtam és azt mondtam, hogy én már meghalhatok mezítláb is. Nem húzom fel többet a csizmát. Volt egy öreg bányász köztünk, aki már akkor harminc esztendeje dolgozott ott a bányában, ő mondta: "Húzd fel csak a csizmát Zsuzsikám, mert estére már otthol vacsorázunk." - Nem lesz az igaz! - hajtogattam. Ekkor mondta a frontmester, hogy menjünk fel a munkahelyünkig, oda nem jöhet fel a víz, mert az egy szintben van a bánya szájával.

- **Mihez kezdtek ezután?**

- Ott üldögéltünk a vizes ruhában. Vártuk a keserves pillanatokat. Olyan rossz érzés jött rám. Istenem, itt kell most meghalni - mondtam - nem látom többet a szüléimét, a testvéreimet." Próbáltam másra terelni a gondolatom, hátha mégiscsak megmentenek. Nyugtattuk egymást. Főleg a két kislány, Magda meg én beszélgettünk egymással.

- **Miben reménykedtek?**

- A szerdai nap már meg akartunk fulladni.
- Azt mondta az öreg Golbert bácsi - aki odáig 30 évet dolgozott a bányában - gyerekek mind a tizenheten feküdjetek le, hogy egybe tudják összeszedni a holttesteket, mert itt már nem sokáig lesz élet. Egyre kevesebb volt az oxigén. Alig kaptunk levegőt. Lefeküdtünk mi lányok.
- Ökölbe szorítottam a kezem. - Istenem, hogyan fogok itt megfulladni, gondoltam. Ekkor megcsikordult felettünk a főte. Mindenkinek elállt a lélegzete is. Ekkor fúrtak le a vágatba, de ott beletört a fúrószár. A másik lyukat tőlünk húsz méterre fúrták. Abban bízunk ekkor, hogy majd csak kiszabadítanak valahogy. Mikor jöttünk a bányába szombaton, én a buszon megettem az ennilót azért, mert nekem éjszaka nem kell. Legközelebb pedig csak a másik héten pénteken ettem, amikor a fúrólyukon engedtek le ételmet.

- **Nem volt éhes?**
- Nem kellett semmi. Péntektől már úgy éltünk, hogy egy másik fűrólyukat lefűrtak és volt egy üres kannánk, azt mindig teleengedték, hol levessel, hol forró teával. Mindnyájan egy kanna tetejével kaptunk, az volt a napi ételmünk.
- **A hozzátartozók legalább tudták, hogy lent életben vannak?**
- Később megengedték azt, hogy beszéljünk telefonon a hozzátartozóinkkal, mert azok nem akarják elhinni, hogy élünk. A drága édesanyám szólt hozzám ök hat nap, hat éjszaka ott voltak az üzemben és sírtak - beleszólt a telefonba, hogy élsz-e kedves, drága lányom. Élek - mondtam, de többen nem tudtam szólni, annyira sírtam. Még egyet szólj, hogy halljam legalább a hangod! - és ő is elkezdett sírni. Amikor kivittek bennünket - aznap - édesanyámék elmentek Magdáék szüleihez egy kicsit pihenni, mert annyira fáradtak voltak. Édesapám mesélte: „Tudod-e drága lányom, ahogy ültem, úgy gondoltam el, hogy ha a kislányom nem jön haza, akkor én haza sem megyek, hanem a vonat alá fekszem.” Amikor ezt gondolta, belépett hozzájuk egy katonatiszt, aki alig tudta őket felkelteni. Édesanyámnak mondta: „Keljen fel, mert kijött a lánya.” Kocsival hozta őket a katona a felolvasóterembe. Mikor meglátott azt mondta: „Mindjárt megszakad a szívem.” Ne tessék sírni - mondtam - most már nincs semmi baj.
- **Visszatérve még a bányába, mikor volt az a nap, amikor biztosan tudták, hogy megmenekülnek?**
- Akkor vettük biztosra, amikor vasárnap bejött hozzánk a munkahelyre az orvos és a bányamentők. Két mentős fogta a karomat és a Magdáét is, úgy jöttünk ki elsőnek.
- **Ezután nem ment többet a bányába?**
- Még dolgoztam két évig és amikor férjhez mentem, ott hagytam a bányát.
- **Mikor újra lent volt a bányában, nem félt?**
- Különös érzés volt, de nem féltém és ezután áthelyeztek Kurityánba, mert a bánya megállt.
- **Amikor kimentették a bányából, azután mi történt?**
- Két hétig elküldtek bennünket Galyatetőre üdülni. Elvittek bennünket Baranya megyébe a Kossuth bányához beszédet tartani, még az Országházban is kellett beszélni. Nem akart egyik sem beszélni, így nekem kellett, mert bekonferálták, hogy Szűcs Zsuzsa elvtársnő, az egyik bányászhoz számol be a Szuha-kállón történetéről.
- **Mit mondott?**
- Szeretettel üdvözlöm az itt megjelent elvtársakat és elvtársnőket a suha-kállói hős bányászok nevében. Elsoroltam azt, hogy mi volt. A többiek mondták, hogy nem is hitték, hogy ilyen szépen el tudom mondani. Mindenütt nekem kellett beszélni.

- **Úgy tudom, találkozott Rákosi Mátyással is.**
- Galyatetőn voltunk, akkor ellátogatott hozzánk Rákosi elvtárs. Amikor megérkezett azt kérdezte, melyik is az a Szűcs Zsuzsa. Felálltam, hogy én vagyok.
- Mondjad csak bátran fiam, hogy mit is akarsz te Rákosi elvtárstól - mondta.
- Nem mondom én - feleltem.

- Gyere csak közelebb. Odamentem az asztalhoz
- Bízta-e abban, hogy életben maradsz? - kérdezte.
- Erre azt mondtam neki, amire betanítottak:
- Bízta a pártban és Rákosi elvtársban.
- Nagyon örült neki és azt mondta:
- Ha nekem eszembe nem jutott volna, hogy az olajmezőkről odavigyük a fúrót, akkor biztosan megfúlatok volna. Idehallgass kislányom, ha eléred azt az időt, hogy férjhez mész, írj nekem egy levelet és én neked egy szobabútor árát küldök.
- Amikor esküdni akartunk - vagy két év múlva - írtam egy levelet, amiben az állt: Tisztelt Rákosi elvtárs. Elérkezett az a pillanat, hogy meg akarok esküdni, de mivel többen vagyunk testvérek, ezért a szüleim nem tudnak bútorot venni. Ezért tessék egy kis pénzüsszeggel kisegíteni.
- Később jött rá válasz, amit írónknő írt: Levelét megkaptuk - állt benne -, de sajnos a szocializmus nem rendelkezik olyan pénzüsszeggel, hogy azt magának az esküvőjére kiutaljuk.
- Ez volt a levélben és semmit nem küldött.
- **Hős bányászoknak mondták magukat, annak is érezték magukat?**
- Mit tudom én. Olyan jó érzés volt. Még az a fiú is, aki el akart venni - de sajnos nem azé lettem - azt mondta, hogy nem bánom, csak ez a hős bányász legyen a feleségem.
- **Mennyi évet dolgozott összesen a bányában?**
- Négy-öt évet.
- **Álmodik arról a hat napról?**
- Sokszor. Mindig olyan különös érzés fog el, hogy min is mentünk mi akkor keresztül.

Egymáson segíteni kell!

Szuhakálló polgármesterével, **Tinyó Ottó**val beszélgetek, aki az 1990-es helyhatósági választások után lett polgármester és most már a második ciklusban irányítja Szuhakállót. Tinyó Ottó korábban a Borsodi Szénbányák Mákvolgyi Bányauzeménél, majd a Bükk-aljai Bányauzeménél dolgozott mint MEO vezető.

- **Talán ezért is választott meg egy bányásztelepülés polgármesternek.**
- Korábban bányásztelepülés volt, most már kevésbé az. A bányász hagyományok azonban még élnek. Rudolf-telepen, Feketevolgyön és részben Lyukóbányán dolgoznak még az itt élő emberek.
- **Honnan jött az az ötlet, hogy megünnepeljétek a szuhakállói vízbetörés 45. évfordulóját?**
- Üveges Ferenc, az alberttelepi bányász nyugdíjas szervezet vezetője keresett meg ennek a rendezvénynek az ötletével. Természetesen támogattam, amit a képviselőtestület is támogatott és hozzájárult a költségeihez.
- **Milyen üzenete van ennek a rendezvénynek a mai ember számára?**
- A bányászatot azért tekintetem különleges iparágának, mert az ember a természet erőivel nap, mint nap megívta és megívja küzdelmeit. Ennek a küzdelemnek és váratlan eseménynek a következtében merül fel, hogy az ember milyen hőstettek, kitartásokra, odaadásokra képes és mennyire segítőkész tud lenni. Ez - a mai ember számára olyan üzenet, hogy egymáson segíteni kell, amikor baj van. Ott kellene lenni és fölállalni, hogy az eseményeket nemcsak a

katasztrófákban, nemcsak a nehéz helyzetekben, hanem a nap minden órájában, percében. Ez a mai ember életében valahogy kiesik. Az a példa, hogy amikor a tragédia bekövetkezett, akkor az az életbe vetett hit, ami akkor megjelent a lentrekedt embereken és nem vették el a reményüket. Az ország megmozdult érdekükben. A bányásztársadalom megmutatta, hogy mennyire szeretik, tisztelik egymást és mennyire tudnak egymásért küzdeni.

– **Talán az az, ami a mai korból hiányzik?**

– Ez hiányzik ma is, és hiányzik egyre inkább. Régen megvolt ez a bányászokban, a brigádokban. Összetartó közösségek voltak, amelyek nagyon hatékonyak és jók voltak. Sajnos a rendszer-váltás óta a helyükbe semmi nem lépett. Itt egy új keletkezett.

– **Ilyen helyzetek adódnak ma is, főleg az idős nyugdíjasok esetében, ami egy katasztrófával felér.**

– Egyre inkább jelentkezik az anyagi ellehetetlenülés. Az alacsony nyugdíjasok, az özvegyek, az egyedül maradtak egyre kevésbé tudják az életüket fenntartani. A másik az, hogy a fiatalok sem találnak munkahelyet. A kilátástalanság egyre inkább megmutatkozik.

– **Mit jelentett és jelent ma Szuhakállónak a bányászat?**

– Szuhakállón a Winter bánya és a Szeles aknák működtek. Itt a bányászatnak hagyománya, múltja volt. Ez a bánya bezárásával háttérbe szorult. A bányaépületeket vagy lebontották vagy értékesítették. Így nem sok minden maradt itt meg a bányászatból. A bányász hagyományokat feltétlenül meg kellene őrizni, fenn kellene tartani. Címert készítettünk, amiben jelentős szerepet kapott a bányászjelvény. A bányásznapot is - szeptember első vasárnapját - még ha nem is a régi színeiben és pompájában, de meg kell tartani. Az itteni népdalkör a bányászdalokat ismét elővette. Az itteni emberek, akik kötődtek a bányához és ha már bánya nincs, akkor legalább éljenek tovább a bányász hagyományok.

– **Mit lehet értük tenni?**

– Meg kellene adni azt, hogy újra közösségben lehessenek. Nyugdíjas klubok legyenek. Ezt itt Szuhakállón sem tudjuk biztosítani, ezért tartjuk ezt a rendezvényt is itt az óvodában. Ha egy kicsit jobb anyagi helyzetben lenne az önkormányzat, mi anyagilag is támogatnánk egy nyugdíjas klubot.

A szuhakállói vízbetörés ötvenéves jubileuma (2002)

(Bányamunkás 2002.dec.)

– **A borsodi bányászkozás történetében szomorú eseményt jelez
1952. december 16-a.**

– Ezen a napon Szuhakállón, a Winter bányában vízbetörés történt, s tizenhét bányász a föld alatt rekedt - mondja **Kelemen Béla**, a Borsodi Bányászok és Bányásznegyediek Területi Tagozatának elnöke. - Egy hétig reménykedtek, bíztak abban, hogy társaik fent mindent megtesznek azért, hogy őket épségben kihozzák. Tudták, hogy emberfeletti küzdelem folyik az életük megmentéséért, s ez a tudat adott erőt ahhoz, hogy hitük megmaradjon, hogy ne fogja el

őket a kétségbeesés, ne forduljon meg fejükben a feladás gondolata. Hittek a bányászszolidaritás mindent legyőző erejében.

- **Nem hiába, hiszen valamennyien megmenekültek. Azóta hagyomány, hogy a kerek évfordulókon kis ünnepség keretében emlékeznek vissza az érintett bányászok azokra a válságos napokra, s ezzel akarva-akaratlan, az emberi fejekben állítanak örök emléket a bányászösszefogás szép példájának.**
- Valóban így van. Még most, félévszázad távlatából is elevenen emlékezünk arra az eseményre, amikor az emberi erő győzedelmeskedett a leküzdhetetlennek tűnő természet erőivel szemben. Jóllehet az egykori tanúk egyre kevesebben vannak mégis. emlékezünk azokra az emberekre, bányásztársakra, akik rendíthetetlen akaraterővel küzdöttek napokon keresztül a természettel szemben egymásért, az életért. A tragikus hír hallatán egy emberként mozdult a külszín valamennyi dolgozója, műszakiak, fizikaiak, hogy tizenhét lent rekedt társukon segítsenek.
- **Segítettek a dorogi bányamentők is, akik Önként vállalták azt az életveszéllyel járó feladatot, melyek a bányásztragédiák velejárói.**
- A borsodi bányamentők kezdték a mentést, ám négy nap kemény, de eredménytelen küzdelem után segítséget kértek a dorogi bányamentőktől, akik jobb felszereléssel, nagyobb szakmai gyakorlattal rendelkeztek. A hívó szóra azonnal jöttek, mert tudatában voltak annak, hogy minden perc késedelem emberi életeket követelhet:
- **Munkájuk eredményes volt; hiszen ők hozták ki a bajbajutott bányászokat.**
- Igen, a mentési akciójuk sikerrel járt; szabaddá tették azt az utat, melyen a tizenhét bányász a külszínre tudott jönni 1952. december 22-én. Sajnos a mentőcsapatból egy bányamentő Hám Kálmán alulmaradt a küzdelemben. Mentés közben a készüléke megsérült és a gyilkos gáz bizonyult erősebbnek azon a vágatrészen, amely a megmenekített bányászoknak az életet jelentette: A bányamentők és a megmentett bányászok Dorogon találkoztak újra Hám Kálmán, a hős bányamentő temetésén. Utolsó útjára a szuhákállói bányászok vitték koporsóját. Emlékét a borsodi bányásztársadalom örökre megőrzi.
- **Mi az üzenete a félévszázados eseménynek?**
- Az, hogy a természet erői elleni ádáz küzdelemben az ember sosem adhatja fel a reményt. Mert az összefogásnak, a bányász összetartozásnak meglesz az eredménye. A baj idején még erősebben kell hinni, még elszántabban kell tenni. A szuhákállóiak és megmentőik maradandó példát adtak erre.
- **Ahogy Hemingway írja Az öreg halász és a tenger című kisregényében: az ember nem arra született, hogy legyőzzék. Az embert él lehet pusztítani, de nem lehet legyőzni!**
- Pontosan így van.

Kresák Magdolna szuhakállói bányászkielölt a SZOT XVIII. Kongresszusán (1953)

Mácsai István: **A szuhakállói bányászok megmentése**, 1953, olaj, vászon, 150x248 cm

Egy rudolftelepi bányász szocialista brigágnapló megemlékezése a vízbetörés 15. évfordulójáról (1967)

Emléktábla és Emlékkő Szuhakállói községben

A szuhakállói bányászok kitüntetése

(1953 február)

Magyar Filmhíradó 1953/6.

„Czottner Sándor bánya- és energiaügyi miniszter kitüntette a szuhakállói hős bányászokat és megmentőiket. A szuhakállói mentés legyen példakép számunkra, hogyan kell hősiek helytállással, bizakodással, akaraterővel eredményeket elérni. Beszéde után átadta Vrabik Lajosnak, a hősiek kitartó bányászok vezetőjének és társainak a kitüntetéseket. Loy Árpád és a mentés többi hőse átveszi a népünk elismerését kifejező kitüntetést.”

„Tizenhét életért”

A Magyar Rádió eseményjátéka

A Magyar Rádió „Dramaturgia” szerkesztősége 1953. április 4-én bemutatta Tardos Tibor-Vajda István: „Tizenhét életért” című 75 perces eseményjátékát. A darabot Szécsi Ferenc rendezte és Haán Endre dramaturg gondozta.

A szuhakállói bányában 1952. december 16-án bent rekedt tizenhét bányász kiszabadításáért egy ország mozdult meg. A hét és fél nap hősiek küzdelmét dolgozták fel a szerzők.

ÉLETJEL

Magyar film - 1954

Az 1952-es esztendő egyik napján rendkívüli esemény történt egy észak magyarországi bányában. A szomszédos, ősi, elfelejtett bányaművelésből nagy mennyiségű víz tört elő, s elárasztotta a földalatti folyósókat.

A baleset olyan jellegű volt, amilyennel még nem találkoztak a szénbányászat történetében. A bányászok megmentésére összefogott az egész ország. Miközben a külszínen szervezik a mentő akciót, a bányában a tizenhét ember levegője fogytán, újragondolja életét, konfliktusait, kudarcait és nem szűnő életjellel riadóztatja a kinti világot...

A megrendítő tragédiáról 1954-ben Életjel címmel film készült Fábri Zoltán rendezésében, Tardos Tibor forgatókönyve alapján.

Főszerepekben: Sinkovics Imre, Darvas Iván, Görbe János, Bánhidi László, Barsi Béla, Berek Kati.

A film megtekinthető a <http://www.youtube.com/watch?v=eZO2WULuNJM> oldalon.

Csodára vagy halálra várva, üdvözlő rémképek a föld gyomrából...

(FÓKUSZ RTL-Klub 2011. február 2.)

„Étlen-szomjan egy hegy gyomrában zárva várta a halált, vagy a csodát tizenhét bányász Szuhakállón, mint 2010-ben a chilei bányászok is. Erre, mégsem emlékszik senki....”

A riport megtekinthető a <http://www.rtlklub.hu/musorok/21szazad/videok/116319> címen.